

Mødet den 14. Oktober 1909.

Fraværende: Paulli.

1. (J. Nr. 72⁶—1909). Skrivelse fra Indenrigsministeriet om, at det har bevilget det med Hensyn til Gæstgiveriet Vestergade Nr. 72 indgivne Andragende om **Dispensation fra Lov Nr. 121 af 20. April 1906.**

Til Efterretning.

2. (J. Nr. 3¹—1909). Skrivelse fra Ministeriet for offentlige Arbejder med Godkendelse af **Overskridelser i Havnens Regnskab** for 1908—09.

Til Efterretning.

3. (J. Nr. 102—1909). Meddelelse fra Skoledirektionen om, at Timelærer Johannes Gandrup, Aarhus, og Lærer J. V. G. K. Jakobsen, Randers, fra 1. Oktober d. A. at regne har faaet **fast Ansættelse som Lærere** i Aarhus kommunale Skolevæsen.

Til Efterretning.

4. (J. Nr. 275—1909). Fra vedkommende Udvalg forelaa følgende Indstilling angaaende **Kommunens Erhvervelse af de A/S »Grundarealer ved Aarhus Aa« tilhørende Jorder.** (Se B. 1909 Side 107):

Efter at det Tilbud, som var fremkommet fra Aktieselskabet »Grundarealer ved Aarhus Aa« angaaende Afhændelse til Aarhus Kommune af de Selskabet tilhørende Arealer, i Mødet den 29. f. M. havde været forelagt Byraadet, nedsattes

undertegnede Udvalg til Sagens nærmere Undersøgelse og Behandling. Udvalget tillader sig herefter at anføre følgende:

ad Tilbudets Post 1: Udvalget mener ikke, at Kommunen bør paatage sig nogen egentlig Forpligtelse til at anvende Arealerne til Fabrikskvarter. Og med Hensyn til den foreslaaede Bestemmelse om, at de i sin Tid med et Byraadsudvalg nærmere aftalte Bygge- og andre Vedtægter skulle gælde for Arealerne — bemærkes, at der, siden disse Aftaler fandt Sted, er stadfæstet et Bygningsreglement og en Sundhedsvedtægt for Aaby Sogn, (som vedlægges), hvilke Vedtægter ialfald indtil videre maa være gældende for Arealerne. Bestemmelserne i disse Vedtægter ere paa forskellige Punkter afvigende fra og strengere end forommeldte, mellem Aktieselskabet og det paagældende Byraadsudvalg aftalte Bestemmelser. Ogsaa af Hensyn hertil kan Byraadet formentlig ikke gaa ind paa den herommeldte Bestemmelse i den i Tilbudet foreslaaede Form. Udvalget foreslaar, at Bestemmelsen affattes i det væsentlige saaledes:

Arealerne skulle, for saa vidt deres Beskaffenhed tillader det, og for saa vidt der i øvrigt viser sig Mulighed derfor, anvendes til Fabrikskvarter, og Byraadet er forpligtet til at søge de fornødne dertil sigtende Bestemmelser indførte i de gældende Sundheds- og Bygningsvedtægter. Saadanne Bestemmelser bør saa vidt muligt ikke være strengere end de Bestemmelser, der findes anførte i det Udkast til en Overenskomst mellem Aktieselskabet og Kommunen, som forelagdes

Byraadet den 15. December 1904. (Byraadets Forhandlinger 1904 Side 205—211).

- ad Tilbudets Post 2: De Udgifter, som af Aktieselskabet ere anvendte paa Arealerne, siden Selskabet købte dem, findes summarisk angivne i hoslagte Skrivelse af 8. d. M. Byraadet bør forbeholde sig, for saa vidt Tilbudet i øvrigt akcepteres, da at sikre sig, at de i denne Skrivelse opførte Beløb ere stemmende med Selskabets Bøger; og for saa vidt Uoverensstemmelser maatte findes, eller der maatte være medtaget Beløb, som ikke med Rette kunne medregnes i den Sum, som Arealerne staar Selskabet i, bør Overtagelsessummen formindskes i Forhold hertil.
- ad Tilbudets Post 4: Der findes ikke ved de herunder anførte Dokumenter paalagt Arealerne Byrder af væsentlig Betydning.
- ad Tilbudets Post 5: Overtagelsen af Aktieselskabets Arealer bør formentlig ske den , medens Købene af de øvrige Arealer, jfr. ad Post 6, ordnes, efterhaanden som Tilbudenes Frister udløbe.
- ad Tilbudets Post 6: Alle Tilbudene bør formentlig akcepteres, saaledes at Kommunen eventuelt bliver Ejer af samtlige Parceller langs Aaen, særlig ogsaa af Hensyn til Kloakforholdene. Tilbudet fra Enkefru Justesen, der udløb den 12. d. M., er forlænget i 8 Dage. En Afrunding af Kommunens Ejendom bør formentlig ske ved Magelæg med Jens Simonsen Jensens Ejendom; men derom vil der ikke i Øjeblikket kunne tages Beslutning.

Udvalgets Flertal (Formanden, Jakob Jensen og Simonsen) indstiller til Byraadet, at Selskabets

Tilbud i det Hele akcepteres, under Hensyn til, at Byen bør sikre sig Mulighed for Udvidelse mod Vest, særlig for det Tilfælde at Hovedbanegaarden eller i hvert Fald Godsbane- gaarden flyttes til Mølleengen,

at Byen savner Arealer, der kunne anvendes til Fabrikskvarter,

at Kloakforholdene i den Byen nærmest liggende Del af Aaby Sogn let kunde blive meget uheldige for Byen og medføre, at Aaen for- urenes, og

at Prisen, for hvilken Arealerne tilbydes Kom- munen, ikke synes at være for høj, hvorved særlig bemærkes, at omtrent Halvdelen af Betalingen er Dækning af Udgifter, som Selskabet har afholdt til Arealernes Forbed- ring, og hvoraf i hvert Fald en stor Del vilde være blevne afholdte af enhver Ejer, naar Arealerne skulde gøres anvendelige som Fabrikskvarter.

Udvalgets Medlemmer: Johansen og Laursen have forbeholdt sig deres Stilling til Sagen.

Formanden refererede Aabysagens Historie. Betydningen af Aabykonsortiets Jorder bestod nær- mest i, at de kunde give Byen Udviklingsmulighed mod Vest samt i, at de kunde afgive Plads til Fabrikker. Udviklingen førte nemlig med sig, at Fabrikkerne oftest anlagdes udenfor Byen. Det var sikkert ogsaa disse Hensyn, der i sin Tid le- dede Selskabet til at købe Jorderne. Den Over- enskomst med Kommunen, som Konsortiet efter Købet søgte at opnaa, blev forkastet af Byraadet, og Selskabet søgte derefter at skaffe Adgang fra Jorderne til Mølleengen ved Broen over Aaen. Der opstod da Tvivl om, om Broen ikke til Dels laa paa Kommunens Grund, og Kommunen søgte

derfor ved Fogedforbud at hindre Broen, hvilket dog mislykkedes. Da det senere viste sig, at Skellinierne var tvivlsomme, besluttede man først at faa disse fastslaaet. Af gamle Kort fremgik det, at Skellinierne var forrykket, og at de oprindelige Linier kunde godtgøres, men Sagen stod saa paa, om Modparten kunde bevise, at de nuværende Linier havde vundet Hævd. Der var i denne Sag ført en Række Vidner, men Sagen maatte dog endnu siges at være tvivlsom. Paa Grundlag af det oplyste var imidlertid det i det lukkede Møde den 29. September behandlede Forligstilbud fra Konsortiet fremkommet. Han oplæste dernæst Tilbudet og meddelte, at det nedsatte Udvalg havde behandlet Sagen og afgivet foranstaaende Indstilling, som han ligeledes oplæste.

Mikael Johansen gjorde opmærksom paa, at Hr. Laursen og han ikke havde tiltraadt Indstillingen. Hele Raadet havde sikkert ventet at se Aabysagen igen, men dog næppe i den foreliggende Form. Naar Udvalgets Flertal udtalte, at Byen af Hensyn til Banegaardenes Flytning burde sikre sig de paagældende Arealer, maatte det dog erindres, at det slet ikke var sikkert, at Banegaarden blev flyttet. Godsbanegaarden kom vel nok ned i Mølleengen, men Arbejdet paa den skulde efter Sigende først begynde i 1913. Hvis man derfor af Hensyn til Banegaardsspørgsmaalet vilde købe de paagældende Arealer nu, vilde de 800000 Kr., som Købet vilde andrage, stige stærkt op mod det dobbelte. Men selv om begge Banegaarde kom ud i Mølleengen, hvad Taleren ikke troede, saa ejede Byen i Forvejen Jord nok mod Vest, dels i selve Mølleengen, dels mellem denne og Magdale-nemøllen og dels den saakaldte Borgmestertoft. Hovedaarsagen til, at Selskabet i sin Tid købte

Arealet, og til at Byen nu skulde købe det, angaves at være Mangel paa Plads til Fabrikskvarterer. Da Selskabet købte, blev der sagt, at der i Løbet af 3 Aar vilde være et Fabrikskvarter derude, men der var ikke en eneste Fabrik endnu. Dette tydede ikke paa, at der hidtil havde været stærk Trang til Plads til Fabrikker. For at afstaa Arealet forlangte Selskabet sine udlagte Penge med 4 % Renter og Renters Renter samt alle Udgifter godtgjort. Men disse Udgifter var meget store, da der baade var blevet bygget en Bro over Aaen og anlagt en meget kostbar Vej. Broen syntes forøvrigt at være meget tarvelig bygget, den var allerede under Reparation. Vejen var ganske vist af umaaelig Værdi for Møller Weis, men det var dog ret urimeligt, at Byen skulde betale for det. Desuden var der i Tilbudet en lille Klausul om, at Byen skulde bringe enkelte Spørgsmaal i Orden med Hr. Weis; men det kunde maaske blive dyrt nok.

Foruden de 600,000, Konsortiet skulde have, skulde der købes en Gaards Areal, for hvilken der forlangtes 100,000 Kr., desuden nogle Smaaparceller, der vilde koste ca. 20,000 Kr., og endelig skulde Byen bære Omkostningerne. Alt dette gik endda an, hvis Byen havde Brug for et Fabrikskvarter der, men det viste sig altid nu, at Fabrikkerne af Hensyn] til Transportomkostningerne vilde ligge ved Havnen. Dette Forhold var ogsaa en væsentlig Del af Grunden til, at man byggede den ny Havn, ved hvilken der da ogsaa var Plads til Fabrikker. Endvidere sagdes det, at Købet var nødvendigt, hvis man ikke vilde risikere at faa Aaen forurennet. Dette kunde være rigtigt nok, hvis Boringerne engang i Tiden ikke vilde give tilstrækkelig Vand, men skulde man sikre sig i den Henseende, maatte man sikre Aaen langt længere

ud. Forøvrigt kunde man ved Hjælp af Loven af 30. Novbr. 1853 om Københavns Vandforsyning og dens Udvidelse af 24. April 1896 fuldstændig sikre sig med Hensyn til de hygiejniske Forhold vedrørende Vandforsyningen. Prisen for Arealerne vilde blive 35 Øre pr. □ Alen, og det maatte kaldes meget dyrt. Dertil kom, at Vejen efter de sagkyndiges Mening ikke godt kunde fortsættes for den morassige Grund. Det vilde derhos koste mange Penge at gøre Arealerne tjenlige til Bebyggelse. Taleren vidste, at adskillige Andele i Selskabet havde været udbudt ret betydeligt under deres Paalydende, og at en ret stor Andel for 1—1½ Aar siden var blevet solgt for 25 %. Naar Forholdet var saaledes, kunde det ikke nytte at betale den fulde Pris plus Renter og Omkostninger og saa endda kalde Prisen billig. Han kunde ikke se nogen som helst Mulighed for, at Købet vilde være til Gavn for Byen. Derfor vilde han stemme imod Handelen. Hvis Byraadet nægtede at modtage Tilbudet, vilde det sikkert vække almindelig Glæde i Byen.

Jakob Jensen fandt det naturligt, at Udvalgets Flertal og Mindretal saa forskelligt paa Sagen, da de saa forskelligt paa, hvorledes Kommunikationsmidlerne til og fra Byen burde ordnes. Det drejede sig her i Virkeligheden om Banegaardsforholdene. Det var i denne Sag blevet gjort gældende, at der kunde anlægges Fabrikskvarterer andre Steder, f. Eks. hvor den ny sydlige Kirkegaard skulde lægges, og at dennes Beliggenhed ikke var helt afgjort; men Mindretallet, som fremhævede dette, havde næppe tænkt paa, at denne Jord i saa Tilfælde skulde afvandes, hvilket vilde koste ca. 150,000 Kr. til Kloakker. Desuden laa dette Areal i en saadan Kotehøjde, at det ikke

uden meget betydelige Afgravninger, ca. 15 Fod, vilde være muligt at sætte det i Forbindelse med Jernbanespor. Dette var to Faktorer, der talte stærkt imod at anlægge et Fabrikskvarter der. Da Hr. Mikael Johansen havde udtalt sin Forbavelse over, at Aabysagen kom frem i den foreliggende Skikkelse, skulde han erindre om, at da det datidige Udvalg havde faaet sit Forslag til en Overenskomst med Aabyselskabet forkastet, paalagde Byraadet snart efter omtrent de samme Mænd at søge at forhindre Konsortiet i at faa Adgang til Byen. Dette var en haard Opgave, men Udvalget tog fat. Af gamle Kort viste det sig, at Skellinierne var anderledes end nu, og man forsøgte Fogedforbud nedlagt mod Broens Bygning, men Fogden fandt Grundlaget for vagt, og Forsøget blev til intet. Frichs Efterfølgeres Bygninger laa paa den Grund, hvorom der i December 1904 var blevet ført Forhandlinger. I den mellemliggende Tid havde det ikke været muligt for Konsortiet at udbyde Jorden, fordi der ikke fandtes Vej ind til Hammelbanegaarden. Naar Sagen mellem Kommunen og Konsortiet gik i Orden, kunde Forbindelsen etableres. Han troede ikke, nogen Domstol vilde dømme, at Broen og Vejen skulde brydes op, da Selskabet havde bygget Broen i god Tro til de nuværende Skellinier. Selskabet vilde derfor sikkert kun, hvis det tabte Sagen, blive dømt til at betale en Erstatning, men Kommunen havde ikke naaet at forhindre det Adgang til Byen, og Selskabet vilde altsaa alligevel være i Stand til at udnytte Arealerne. Da Vidneafhøringerne var ved deres Afslutning, blev der Mulighed for at realisere Tanken om den elektriske Bane, og Udvalgets Flertal fandt, at den eneste Vej at føre denne ind til Byen, saaledes at der kunde siges

at være ordnede Forhold, vilde være Vest om Byen og ind til Mølleengen. Overretssagfører Johan Petersen og Taleren kom da til at tale sammen om, at der nu maaske var Lejlighed til at fremskaffe et hæderligt Forlig. Naar den elektriske Bane til Mølleengen var en Kendsgerning, vilde Selskabet ad den Vej opnaa gode Kommunikationsmidler paa selve dets egen Grund, selv om den nu anlagte Vej ved Dom skulde blive det fraskaaret. Naar Banegaardene laa i Mølleengen, vilde den forlangte Pris være meget lille. Med Hensyn til Plads til Fabrikskvarter skulde han bemærke, at der ved den gamle Havn ikke var mere Plads end fornødent for Havnen selv, og at Forholdet i Løbet af faa Aar vilde blive det samme ved den ny Havn. Ved denne kunde der næppe regnes med anden Plads til Fabrikker end ved Slippen. Hvis Byens Befolkning ønskede, at Byen skulde udvide sig, maatte der imidlertid skaffes Plads til Fabrikker, og man havde saa kun en lille Plads i Mølleengen tilbage, og den kunde man ikke faa meget ud af uden at anlægge en ret lang Vej til den langs Aabykonsortiets Jord; desuden kom Staten sikkert snart og tog den. Der var saa ikke anden Udvej end at sikre sig Grundene i Aaby. Disse kunde desuden udnyttes til Villabebyggelse navnlig for Statsbanens Funktionærer, som vilde bo bekvemt der, naar Banegaardene kom ned i Mølleengen, hvilket Sagkundskaben holdt fast paa som den eneste rationelle Ordning af Banegaardsspørgsmaalet. Skulde Banegaarden ikke blive flyttet, vilde Byen blive tvunget til selv at anlægge den projekterede Ringbane, som vilde blive umaadelig kostbar. Godsbanegaardens Flytning til Mølleengen var imidlertid sikret, og Personbanegaarden kom ogsaa nok derved, men selv om det kun blev

Godsbanegaarden, vilde saa mange Funktionærer have Fordel af at bo paa Aabykonsortiets Grund, at Byens Grundejere nok skulde mærke det.

Magnus Nielsen udtrykte sin Forbavselse over, at man ikke havde tilkaldt Ingeniørassistance for at finde den mest formaalstjenlige Linie for den elektriske Banes Indførelse i Byen og for Sporanlægene over Arealerne ved Magdalenemøllen. Afgravningen i 15 Fods Dybde var med Sigte paa Ringbanen; naar man beholdt det gamle Spor, kunde man nok blive ved den hidtidige Kotehøjde. Naar Hr. Jakob Jensen fremhævede, at den elektriske Bane særlig var til Fordel for Aabykonsortiet, maatte der gøres opmærksom paa, at Byraadet dog havde ment, at den vilde give Byen god Anledning til at sælge Arealer til Fabrikker Vest for Byen. Han tvivlede meget paa, at Aabyarealerne egnede sig til Bebyggelse, særlig Villabebyggelse, da de stod i en Taage og Dis. Banens Folk vilde sikkert ikke bo der, men inde ved Byen, hvor Terrænet var jævner og sundere. Han var ingenlunde overbevist om, at det vilde være heldigt at kaste de mange Penge ud for at erhverve Aabyarealerne, og han vilde i hvert Fald først se de smaa Afgørelser med Møller Weis ordnet. Hr. Weis havde været Byen dyr nok, saa det kunde befrygtes, at han vilde blive dyrere endnu, hvis man ikke inden Handelens Ordning, havde rent Bord med ham.

Laursen fremhævede, at det meget var en Skønssag, om man ansaa Handelen for til Fordel eller til Skade for Byen. Jordhandelen drejede sig om et Beløb af omved 720000 Kr., som Byen forpligtede sig til at afdrage i Løbet af 30 Aar med mindst $\frac{1}{3}$ hver 10 Aar. Det vilde i aarlig Udgift for Byen betyde en 40000 Kr., selv om

der regnedes med, at Prioriteterne kun forrentedes. Man vilde imidlertid ved at indgaa Handelen udsætte sig for flere Udgifter. Ganske vist havde Kousortiet anbragt flere Penge i Planering, Bro- og Vejbygning, end Jorden havde kostet, men hvis Kommunen blev Ejer, skulde den nok komme til at punge ud med ikke saa faa hundrede Tusinde til. Inden der kunde foregaa noget væsentlig Salg, vilde der nemlig nok gaa henimod en halv Snes Aar; der skulde planeres, og Engene, som Aaby-folkene kaldte Dyndskifterne, var ikke gode at fylde. Der skulde altsaa i Virkeligheden ikke stemmes om en Udgift paa 720000 Kr., men omtrent det dobbelte. For disse Penge vilde man saa faa et Areal paa ca. 150 Td. Land, dels lave Enge, der kun havde ringe Udsigt til nogen Sinde at blive bebygget, og dels højtliggende Marker, til hvilke, der kun med stor Vanskelighed kunde føres Jernbanespor. Dertil kom, at Vejforholdene var vanskelige. Kun en ordentlig Vej, fra Broen til Frichs Fabrik, var anlagt, de øvrige var almindelige Markveje, saa der vilde sikkert medgaa ikke saa ganske lidt til Vejanlæg, og saadanne var nødvendige, hvis der skulde laves Fabrikskvarter. Selv om der imidlertid i gunstigste Tilfælde blev Efterspørgsel efter Plads til Fabrikker, saa skulde der dog sælges meget betydelige Arealer, før man fik en saadan Sum ind, at Forrentningen deraf kunde dække Forrentningen af det, Byen gav ud i Anledning af Købet. Endelig havde Taleren en Forestilling om, at Handelen ikke løb fra Byen. Der var blevet tilbudt Kousortiet en Andel for 30 %, uden at Konsortiet havde villet tage imod Tilbudet. Dette var ret mærkeligt, hvis Konsortiet troede paa Banegaardens Flytning til Mølleengen. Nogle Fordele kunde Kommunen nok faa

ved Købet f. Eks. i sanitær Henseende, men vejede man det ene mod det andet, vilde Handelen dog sikkert blive meget tvivlsom for Kommunen, og skulde Konsortiet ikke være tilbøjelig til at sælge senere, saa laa Byen i Forvejen inde med saa store Arealer, at der nok kunde findes Udviklingsmidler for det, der var sundt og godt. Maa-ske havde Ministeriet nok approberet, at Arealet ved Magdalenemøllen stilledes til Raadighed til en ny Kirkegaard, men ikke at denne kunde anlægges, da hverken Kirkesyn eller Menighedsraad, der begge skulde være med til at forlange Kirkegaardene udvidet og udpege Beliggenheden, havde udtalt sig. Det var næppe helt rigtig, at Sagen her drejede sig om Banegaardsforholdenes Ordning, ligesom man heller ikke skulde tale om den elektriske Bane som en Kendsgerning, da den kunde berede Overraskelser nok endnu. Det vilde være bedre Økonomi at udnytte de Arealer, man havde, end at købe de 150 Tdr. Land til den forlangte Pris. Vilde Byraadet imidlertid købe, maatte det være sikker i sin Sag, for det vilde i saa Tilfælde næppe være i Overensstemmelse med Flertallet af Byens Befolkning. Dette var ganske vist ikke afgørende, men gik man imod Befolkningen, maatte man være sikker i sin Sag. Han troede heller ikke, nogen Domstol vilde forlange Broen og Vejen flyttet, og han vilde være med til at række Haanden ud til Forlig med Konsortiet paa rimelige Vilkaar, saaledes at Byen ikke stod det i Vejen for at faa Arealerne udnyttet til Fabrikskvarter. Skulde Handelen endelig foretages, burde dog i hvert Tilfælde den Fordel, som Frichs Fabrikker havde af Vejen og Broen fradrages Købesummen, tillige med Udgifterne ved de store Udfyldninger ved Weis's Grund.

Formanden gjorde opmærksom paa, at Kirkegaardens Beliggenhed ved Skanderborg Landevej var vedtaget af Byraadet og approberet af Kultusministeriet.

Laursen udtalte, at det kunde være, at der ingen havde forlangt den Kirkegaard.

Simonsen henviste til, at det altid var lettest kun at se paa Øjeblikket og lade andre sørge for Fremtiden. Et saadant Standpunkt var ogsaa meget behageligt i det foreliggende Tilfælde, men om det var forsvarligt, naar man skulde lede en Kommune, var en anden Sag. Den Opfattelse kun at sørge for Øjeblikket havde været gældende i Fortiden, hvad Nutiden mærkede i rigeligt Maal, saa det vilde være ret betænkeligt vedblivende at følge den Taktik. Det var meget rigtigt, at de tilbødte Jorder var dyre; men de burde været købt for længe siden, saa det gjaldt saa meget mere om at faa fat paa dem, inden de blev endnu langt dyrere. At det var af Interesse for Byen at faa fat paa dem, ansaa Taleren for utvivlsomt. Prisen var altsaa dyr, men Konsortiet var heller ikke saaledes stillet, at det var nødt til at sælge. Det havde Raad til at forlange, at Byen skulde afholde alle Udgifter og Omkostninger, og netop deri saa Taleren et Bevis for, at Konsortiet ikke var saa langt ude, som man vilde give det Udseende af. Det var sikkert, at Arealerne kunde anvendes til Fabrikskvarter; ganske vist skulde der fyldes en Del paa, men Fyld var der nok af i Bakkerne. Marselisborggrundene var jo heller ikke straks tjenlige til Brug. Prisen var geunemsnitlig 35 Øre pr. □ Alen, men hvis man saa paa, hvad Marselisborgjorden kostede, syntes Forskellen ikke saa overordentlig stor. Da der i sin Tid var Handelsplaner fremme mellem Byen og

Marselisborg om de Arealer fra denne, der laa nærmest Byen, blev Prisen sat til 25 Øre pr. □ Alen. Det var for 15—16 Aar siden, saa det kunde ikke siges at være urimeligt, naar der nu forlangtes 35 Øre for Aabyjorderne. Alle var vist enige om, at der var Trang til Fabrikskvarterer. Hr. Laursens Udtalelse om at stryge den sydlige Kirkegaard, saa Frederiksbjergs Beboere vedblivende maatte traske ud til Nordre Kirkegaard, maatte der bestemt protesteres imod. Kravet om den sydlige Kirkegaard var fuldt berettiget. Til Hr. Laursens Spørgsmaal om, om nogen havde forlangt den Kirkegaard, skulde han oplyse, at det havde Halvdelen af Byens Borgere; dem tænkte Hr. Laursen vel ikke paa, men kun paa Bisp og Provst og hele det kirkelige Kleresi. Paa Aabyjorderne var der allerede en god Begyndelse til et Fabrikskvarter; at der ikke var mere, laa vel i, at der for Øjeblikket ikke var nogen stærk Udvikling i Industrien, og i at Grundene ikke før efter Planeringen var salgbare. Hvis den i sin Tid foreslaaede Overenskomst var kommet i Stand, vilde der ogsaa have været mere Bebyggelse end nu. Hr. Laursen havde regnet ud, at den aarlige Udgift ved Købet vilde blive 42000 Kr., forudsat at der ingen Indtægter kom ved Grundsalg, men i Lejeindtægt fik Aabykonsortiet allerede 5000 Kr., og andre Lodder kunde nok indbringe 2000 Kr. Tilbage var der saa 35000 Kr., som Byen i aller ugunstigste Tilfælde kunde komme af med. Dette Beløb, der kun vilde svare til $\frac{1}{5}$ Skatteprocent, kunde ikke siges at være uoverkommelig, særlig da der syntes at være sikker Udsigt til, at en stor Del af Arealet, længe før de 30 Aar var gaaet, vilde være gjort frugtbringende. Angaaende Byens Interesser skulde han minde om, at de, der nu var

imod Købet, havde været de ivrigste til at rase imod Aabykonsortiet. Det var derfor ret mærkeligt, at de Herrer ikke kunde gaa med nu, da der tilbød sig en Lejlighed for Byen til at blive Herre over Jorderne. Byens Udvikling vilde sikkert ikke standse, men tværtimod tage mere Fart, og gik Købet saa i Orden, kunde man rolig se Udviklingen i Møde.

Jakob Jensen kunde oplyse Hr. Magnus Nielsen om, at det Kort, hvorpaa Kotehøjderne Syd for Byen var angivet, var udarbejdet af Stadsingeniøren. Det morede ham at høre Hr. Laursen tage sin Tilflugt til Menighedsraadene angaaende Kirkegaarden mod Syd. Han fastholdt sin Udtalelse om, at det var Banegaardsforholdenes Ordning, det drejede sig om og skulde i den Henseende minde om forskellige ret imødekommende Udtalelser fra Hr. Laursen i det forrige desværre ikke referede Møde. Paa Byens Side af Aaen var der lignende Dyndskifter som dem, Hr. Laursen talte om paa Aabysiden, men disse Dyndskifter havde Hr. Mikael Johansen og Taleren dog dristet sig til at forlange 3 Kr. for pr. □ Alen af Statsbanerne. Alt i alt kunde de nu omtalte Arealer om 30 Aar komme til at staa Byen i ca. 70 Øre pr. □ Alen, men saa man paa Byens Udvikling, maatte man dog snart være klar over, at disse Arealer om 30 Aar vilde være et stort og godt Aktiv. Han var enig med Hr. Laursen i, at Frichs Efterfølgere burde betale deres Andel i Udgiften til Broen og Vejen, hvis de ikke allerede havde gjort det, hvad der var det mest sandsynlige.

Mikael Johansen skulde overfor Hr. Jakob Jensens Bemærkning om, at Grundejerne vilde mærke det, hvis der blev Villakvarter paa Kon-

sortiets Jorder, bemærke, at det netop var af den Grund, han var imod Købet, da Indlemmelsen af Konsortiets Jord i Aarhus næppe skete, før hele Aaby blev indlemmet. Et Villakvarter vilde betyde et Skattely. Forholdene gav ham Ret i, at der ikke var et eneste Fabriksanlæg paa Arealet. Han troede ikke, at Konsortiets Medlemmer, af hvilke flere forøvrigt var flyttet fra Kommunen, ønskede at sælge af Kærlighed til Kommunen, snarere var det, fordi de indsaa, at det vilde være en ganske fortræffelig Handel. Konsortiet var sikkert ikke kørt fast, men det kunde jo ogsaa blive ked af at drage saa mange Penge ned i Dyndet. Om et Par Aar vilde Prisen nok blive billigere. Han vilde meget beklage, om der blev Flertal for Købet.

Møller fandt, at Hovedspørgsmaalet var, om Kommunen havde Raad til Købet, og om dette var nødvendigt. Prisen var ikke det vigtigste. Alle var klar over, at det kneb for mange Fabrikker at holdes i Gang, og naar det var Tilfældet, vilde det være en stor og unødig Belastning af Byens Budget at anbringe de mange Penge for at faa et Fabrikskvarter, der ikke var Brug for. Indtægterne vejede ikke meget, hvorimod der vilde komme mange Udgifter til, uden at der i en nogenlunde nær Fremtid var Udsigt til at sælge syndeligt. Om 30 Aar vilde Grundene sikkert staa Byen i langt højere end 70 Øre pr. □ Alen. Man kunde næppe drage nogen Sammenligning mellem Marselisborg og Aaby, idet man havde øjeblikkelig Brug for Marselisborgjorden, da man købte den. Endelig maatte det erindres, at man skadede Salget af Marselisborgjorderne ved at købe Aabyjorderne. Hvis man ventede med Købet, vilde Prisen sikkert ogsaa blive billigere. Af økonomiske Grunde skulde han derfor fraraade Købet.

J. C. P e t e r s e n beklagede, at den ofte omtalte Overenskomst ikke i sin Tid var kommet i Orden. Den nu foreliggende Sag maatte man se paa fra et Forretningsstandpunkt. Ofte kunde en Forretning være fordelagtig, uden at man dog kunde magte den. Dette var maaske Tilfældet med den foreliggende Sag, ved hvilken man vilde paadrage Kommunen en meget stor Gæld. Hr. Simonsens Beregning om, at den aarlige Udgift kun blev 35000 Kr., holdt ikke Stik, da det vel var Meningen at søge Grundene udnyttet, og der-til vilde der kræves baade Vej- og Kloakanlæg. Købesummen kunde saaledes let blive fordoblet. Endelig maatte det ogsaa, før man begyndte, afgøres, om Arealerne skulde udlægges til Fabrikskvarter eller Villabebyggelse. I det første Tilfælde maatte Vejene være meget stærke for at kunne bære Jernbanespor, og det vilde blive umaadelig kostbar. De første 10 Aar, efter at Engdragene var opfyldt, vilde de ikke egne sig til Bebyggelse, hvilket der ogsaa maatte regnes med. Alt i alt vilde der gaa en længere Aarrække, inden man kunde begynde at sælge Grunde, og saa vilde Udgiften være oppe paa mindst 70000 Kr. om Aaret. Det var meget rigtigt, at man skulde søge at aabne Efterkommerne Plads til Udvidelser, men det naaede man ikke i højere Grad ved nu at købe Arealet. Enten man købte eller ej, vilde Kvarteret blive et Skattely. Skønt Taleren vilde stemme imod Købet og anbefale Raadets øvrige Medlemmer at gøre det samme, vilde han dog gerne være med til paa en anden Basis at slutte Overenskomst med Selskabet, saaledes at dette kunde skabe et Fabrikskvarter derude.

L a u r s e n troede, en Sammenligning mellem Købet Marselisborg og Købet Aabykonsortiets Jor-

der vilde misanbefale det sidste. Han skulde dog ikke komme nærmere ind derpaa, da en Sammenligning mellem saa forskellige Tider og Arealer var ret vanskelig. Skulde Byens Udvikling gaa mod Vest, saa havde Byen jo selv Arealer der; men den historiske Udvikling viste iøvrigt, at Udviklingen stadig gik mod Nord og Syd. Naar Hr. Simonsen beklagede, at Frederiksbjergs Beboere skulde traske ud til den nordre Kirkegaard, maatte det dog erindres, at den paataenkte Kirkegaard ved Magdalenemøllen vilde komme til at ligge betydeligt fjernere for en stor Del af Byen, end den gamle Kirkegaard gjorde nu for Frederiksbjerg. Naar Hr. Jakob Jensen bebrejdede ham, at han ikke i Udvalget havde talt for, at noget af Udgiften til Broens og Vejens Anlæg kom paa Frichs Efterfølgeres Konto, skulde han dog gøre opmærksom paa, at han i Udvalget først medvirkede til at faa Fabriksklausulen fjernet. Han tilraadede vedblivende at stemme imod Købet.

Jakob Jensen kunde oplyse Hr. Laursen om, at Formanden, Overretssagfører Johan Petersen og Taleren i et af deres Møder havde været klar over, at Fabriksklausulen maatte bort. Han havde i den foreliggende Sag stadig talt under den Forudsætning, at Kærnepunktet var Banegaardens Flytning. Hvis denne Flytning ikke blev til noget, blev Byen nødt til at anlægge Ringbanen. Han havde ikke talt om, at Byen, men Konsortiet kunde udlægge Arealerne til Villabebyggelse. Der taltes saa meget om de dyndede Enge, men den største Del af Arealet var jo fast Agerjord, og samme Slags Enge paa den anden Side af Aaen kunde udmærket holde til 4 Etages Bygninger. I Hr. J. C. Petersens Beregning over Udgifterne var Indtægterne vist ikke trukket fra,

og der vilde sikkert snart kunne sælges Jord derude. Det, der skulde ordnes med Møller Weis, var kun et Fortov, saa det kunde næppe volde mange Bekymringer. Aaby Kommune kunde vel sætte sig imod en Indlemmelse af Arealerne under Aarhus, men Aarhus kunde vel saa nok manøvre saaledes, at det vilde blive Aaby en dyr Sport. Uoverkommelige Hindringer kunde Aaby ikke berede, Taleren havde allerede udtænkt, hvorledes man kunde bære sig ad.

Samuel sen havde været i Tvivl om sin Stilling til Sagen, men var nu klar over, at han vilde stemme for Købet. Arealerne maatte man have, og ventede man, vilde de blive langt dyrere. Han havde den Tro, at begge Banegaarde vilde blive flyttede til Mølleengen, og at der vilde komme Forslag derom i Rigsdagens indeværende Samling.

Simonsen maatte gøre Hr. Laursen opmærksom paa, at den nordre Kirkegaard vedblivende skulde benyttes af den nordlige Bydel, selv efter at Kirkegaarden ved Magdalenemøllen blev anlagt. Hvis denne Kirkegaard snart blev til noget, kunde begge Bydele i mange Aar have en Kirkegaard i nogenlunde Nærhed. Bekostningen ved Handelen kunde man slippe lidt billigere over ved at følge Forslaget om det i Indstillingen omtalte Magelæg. Man vilde derved ganske vist komme til at afgive forholdsvis mere, end man fik, men Besparelsen vilde ogsaa være henimod en 50000 Kr.

Christensen havde før Mødet ikke været klar over, hvorledes hans Stilling til Købet var, men saa nu saaledes paa Sagen, at Byen selvfølgelig maatte købe. At der hidtil ikke var solgt noget af Konsortiets Jord, laa selvfølgelig i, at der ikke kunde sælges, før der var Spor og Vej-

anlæg. Naar Banegaardsforholdene kom i Orden, skulde der nok blive solgt Jord. Godsbanegaarden kom i hvert Fald ned i Mølleengen, og Personbanegaarden sandsynligvis ogsaa. Saa vilde Udviklingen gaa den Vej, og derfor vilde det være vigtigt nu at sikre sig Konsortiets Grunde. Selvfølgelig vilde det være heldigt, om Indlemmelsen var sikker, men vilde Aaby lægge Hindringer i Vejen, saa var man dog Herre over Aaen. Det var meget rigtigt, at Købet vilde belaste Budgettet, men ventede man, til Banegaardssagen var i Orden, kunde Grundene ikke købes for 35 Øre pr. □ Alen. Skulde der ikke blive solgt noget de første 30 Aar, vilde Grundene komme til at staa nærmere 1 Kr. end i 70 Øre, men hvis Forslaget vedtoges, var man Herre over Bebyggelsen, hvis der ikke blev Fabrikskvarter, og saa kom Arealerne ikke til at ligge hen i nogen uoverskuelig Fremtid.

Magnus Nielsen fremhævede atter, at der, naar den elektriske Bane kom Vest om Byen, vilde være Masser af Plads til Fabrikker. Skulde Byen gaa ind paa Købet, maatte man være klar over, om Arealet skulde benyttes til Fabrikskvarter eller til Villabebyggelse. I det første Tilfælde maatte man regne med meget større Tal, end man nu gjorde. Spørgsmaalet var, om Aarhus havde Raad til at købe og til de Arbejder, der efter Købet skulde gøres. Det havde været ønskeligt, om Stadsingeniøren havde gjort Beregninger over Udgiften til Planering og lignende, inden Sagen blev forelagt for Byraadet. Som Sagen imidlertid forelaa, skulde han paa fem Medlemmers, Mikael Johansens, Laursens, J. C. Petersens, Møllers og egne Vegne begære Sagen udsat i Henhold til Forretningsordenen.

L a u r s e n var overbevist om, at Kloakforholdene paa Aabyjorderne nok skulde sluge Summer, der ikke stod tilbage for det, Marselisborg-arealerne kostede. Til Hr. Christensen vilde han sige, at hvis Aabykonsortiet havde en lignende Opfattelse af Banegaardsspørgsmaalets Løsning som Hr. Christensen, saa var der diskonteret paa Jorden. Konsortiet bestod af saa gode Forretningsmænd, at de ikke var ukendt med at regne paa den Facon, med mindre man mente, at de af lutter Bypatriotisme havde givet Tilbudet, hvad Taleren nu ikke mente. Han havde intet imod Konsortiet, men han syntes ikke om Forretningen. Socialdemokraterne i Raadet havde nu taget Førerskabet i denne Sag, saa de maatte ogsaa tage Ansaret.

F o r m a n d e n maatte gøre de Herrer, der ønskede Sagen udsat, opmærksom paa, at de dermed maaske væltede Sagen, da Tilbudet udløb den 15. September.

Sagen udsattes i Henhold til Forretningsordens § 6.

5. (J. Nr. 3⁷—1909). Indstilling om **Efterbevilling** af Overskridelser i Vandværkets Regnskab for 1908—09. 2. Behandling.

Efterbevilling meddeltes.

6. (J. Nr. 283—1909). Indstilling om **Efterbevilling** af Overskridelser i Regnskabet vedrørende Feriebørns Beklædning. — 2. Behandling.

Efterbevilling meddeltes.

7. (J. Nr. 289—1909). Indstilling fra Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse om **Udleje** af det Areal, hvorpaa Landsudstillingens Solennitetssal er opført.

R a h r meddelte, at Rideforeningen ønskede at leje Jorden, da det var Meningen at benytte Solen-

nitetssalen til Ridehus, og at Udvalget indstillede at tilbyde Foreningen Arealet i Leje mod en Afgift af 1 Øre pr. □ Alen om Maaneden med $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse.

M i k a e l J o h a n s e n havde hørt sige, at Villaejerne overfor Solennitetssalen havde en Bestemmelse i deres Servitutter om, at der ikke lige overfor deres Villaer maatte opføres Stalde eller lignende. Det forekom ham iøvrigt, at Varietetybygningen egnede sig bedre til Ridehus end Solennitetssalen. Hvis man imidlertid vedtog Udlejningen, maatte man forlange Bygningen hvidtet engang om Aaret.

M a g n u s N i e l s e n gjorde opmærksom paa, at Bygningen ikke kunde blive staaende uden Bygnings- og Sundhedskommissionens Tilladelse.

J. C. P e t e r s e n vidste ikke, om Villaejerne havde nogen juridisk Ret til at forhindre Solennitetssalen anvendt til Stald og Ridehus, men efter hans Skøn vilde det ikke moralsk set være rigtigt at sælge Villagrunde til ret store Priser og saa tillade at lade et Skur som Solennitetssalen blive liggende lige overfor.

R a h r oplyste, at der ikke fandtes nogen Bestemmelse om, hvad der maatte ligge og ikke ligge overfor Villaerne. Selvfølgelig skulde Rideforeningen spørge Bygningskommission og Sundhedskommission samt holde Bygningen vedlige.

J a k o b J e n s e n gjorde opmærksom paa, at der nu kun forelaa Spørgsmaal om Udlejning af Arealet. Der havde været talt meget om at ofre store Summer paa at bevare den ene eller den anden af Landsudstillingens Bygninger; naar nu Solennitetssalen fik Lov at ligge, vilde man nok snart være klar over, at man ikke burde købe nogen af Bygningerne.

Indstillingen vedtoges.

8. (J. Nr. 21³—1909). Indstilling fra Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse om at benævne de **ny Gader** ved Villakvarteret Syd for Louisenhøj: N. W. Gades Alle, J. P. E. Hartmanns Vej, Weyses Alle, Heises Vej og Kuhlaus Vej, de ny Gader Nord for Byen ved Artillerikasernen: Chr. Vinthers Vej, Paludan Müllers Vej, Chr. Richards Vej, C. Hauchs Vej og Holger Drachmanns Vej samt de ny Gader ved Kommunehospitalet: Ole Worms Alle, Bartholins Alle og Vilh. Meyers Alle.

Formanden meddelte, at der var kommet Anmodning fra Beboerne ved Villavej, der nu foresloges N. W. Gades Alle, om at kalde den Vej i Stedet for Alle.

Rahr fandt Alle bedre end Vej.

Møller henstillede at føje Beboerne.

Indstillingen vedtoges, dog at Villavejen fremtidig benævnes N. W. Gades Vej.

9. (J. Nr. 278—1909). Det foreliggende Andragende fra Grundejere og Beboere i Kroghsgade om **Erstatning for Beskadigelser foranlediget ved Oversvømmelse fra Kloaken** afsloges i Henhold til Tillæg til Sundhedsvedtægten af 6. Maj 1901 § 19.
10. (J. Nr. 91—1909). Skøder og Panteobligationer vedrørende **Erhvervelsen af Aarhus Mølles Grund** m. m. forsynedes med Underskrift af Raadets Medlemmer.

